

ORJANTAPPURA- KRUUNAJAISET

JYRKI ERRA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kirjailija kiittää Otavan kirjassäätiötä saamastaan tuesta.

© Jyrki Erra & Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

ISBN 978-951-1-47836-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Elinalle, Johannekselle ja Erjalle

I

1.

Helsinki, helmikuu, 2021

Lumisade vyöryi Suomenlahdelta Helsinkiin kuin raskas harmaa verho. Lunta ryöppysi kaduille tiheänä tuiskuna. Katulamppujen kohdalla näytti kuin lumi olisi pölyynnyt niistä. Valkea peite jäähmetti Bulevardin varren puut ja rakennusten julkisivut unenomaiseksi ja pysähtyneeksi maisemaksi. Äänet vaimenivat, raitiovaunun kolinaa ei kuullut lainkaan, kun se liukui pitkin Bulevardia gallerian ohi.

– Saa nähdä kuinka moni jättää tulematta, kun on tällainen sää, galleristini Krista sanoi vieressäni pieni huolenväre äänessään.

Hän tiesi, että paras myyntiajankohta maalauksille oli näyttelyn avajaispäivä. Silloin galleria oli tavallisesti tungokseen saakka täynnä ihmisiä ja yhden näyttelyvieraan tekemä ostopäätös poiki yleensä nopeasti muitakin. Vilkaisin taakseni, muutama näyttelyvieras katseli jo maalauksiani kuohuviinilasi kädessä. Samassa näin raitiovaunusta purkautuvan ihmisjoukon ja Erottajan suunnasta lähestyvät tummat hahmot, lumisateen varjomaisiksi ohentamat. Kaksi taksia pysähtyi gallerian eteen.

– Täsmällistä joukkoa, sanoin Kristalle kelloani vilkaisten.

Galleria täyttyi nopeasti. Otin vieraat vastaan ovella Kristan kanssa; kädenpuristuksia, halauksia, muutaman sanan tervehdyksiä. Vieraat availivat kukkakimppuja lumen kuorruttamista ja kastelemista paketeista, ja ojentelin niitä käsistäni edelleen Kristan tyttarelle, joka samalla tarjosi kuohuviinilasisit saapuville. Sini, taitelijaystäväni taideakatemian ajoilta, toi vakiotuliaisensa, Appenzeller-juuston.

Äänekkääksi paisuva puheensorina täytti tilan hetkessä. Lämpö ja tunnelma alkoivat nousta. Lumesta sulavat päällyysvaatteet tuoksuivat ja niiden kosteus tiivistyi gallerian ikkunaan.

Tunsin suurimman osan vieraista entuudestaan, mutta mukana oli myös uusia kasvoja Kristan gallerian vieraslistalta. Lisää väkeä astui ovesta sisään, he pudistelivat lunta vaatteistaan ja katselivat kiinnostuneina ja hymyillen ympärilleen. Yhteinen huoleni Kristan kanssa oli ollut turha. Ihmiset eivät olleet mahtua galleriaan. Pääsin hädin tuskin kädenpuristuksilta pitämään tervetuliaispuhetta vieraille.

– Hyvät ystävät, tervetuloa katsomaan maalauksiani!

Aplodit alkoivat saman tien ja ensimmäiset tervetuliaismaljat nostettiin.

– Ne ovat ensimmäiset, jotka olen asettanut näytteille tiettyjen kollegaani Caravaggioon liittyvien tapahtumien jälkeen. Hienoa, että ulkona vallitseva haastava sää ei ole lannistanut teitä. On todella mukavaa, että...

Tunsin kuinka äänettömälle asettamani puhelin värähti povi-taskussa rintaani vasten.

– ... että tapaamme näissä merkeissä. Tämä on iso askel itseleni kaiken tapahtuneen jälkeen..

– Hyvältä näyttää, Axel, upeaa, joku kannusti takarivistä.

Nostin uudestaan lasini ja koetin ottaa katsekontaktin niin moneen kuin ehdin.

– Tervetuloa!

Samalla etsin katseellani vierasjoukosta Elinaa. Hänen punaiset hiuksensa olisivat paljastaneet hänet vaikka takarivistä, mutta pettymys jäykisti hymyni ja vihlaasi mieltä.

– Mitä nyt? Krista kysyi.

– Toivoin, että Elinakin olisi tullut paikalle, vastasin hiljaa.

– Eikä ole vai? Sepä ikävää. Ehkä vähän myöhemmin, keli saattaa...

Tummapukuinen mies kysyi Kristaa ja veti hänet käsipuolesta peräseinälle ripustetun kookkaan maalaukseni äärelle. Arvelin,

etten ehtisi vaihtaa kunnolla ajatuksia kenenkään kanssa. Taiteilija ei näyttelynsä avajaisissa kohtaa kuin vain muutaman vieraistaan. Samassa joku taputti minua olalle.

– Terve, Axel, hienoja töitä sinulla!

– Jens! Onpa mukava nähdä sinut ja vielä näissä merkeissä.

Jens oli arkkitehti, Elina työskenteli pääsuunnittelijana hänen toimistossaan. Olin tavannut Jensin useasti eri tilaisuuksissa Elinan kanssa.

– Tumma skaala, mutta komea. Arvelen, että Rooman tuomisia?

– Olet oikeassa, niinhän avajaispuheessani mainitsin.

– Kuule, mitä tuo *Bernini*-niminen työsi maksaa?

– Taisi olla kaksitoista tuhatta.

– Ostan sen toimistolleni ennen kuin kukaan muu ehtii. Galleristisi ilmeisesti hoitaa merkinnän?

Nyökkäsin ja kohotin käteni.

– Krista!

Krista oli edelleen tummapukuisen miehen seurassa. Hän kääntyi, ymmärsi käsimerkkini ja taputti hillitysti kävellessään luoksemme. Katseet kääntyivät ja aplodit alkoivat, kun Krista liimasi pienen punaisen tarran seinään maalauksen viereen. Hän onnitteli sydämellisesti Jensiä hankinnasta.

– Kiitos, Jens. Luulen, että jää on murrettu, sanoin ja puristin Jensin tukevaa kouraa.

– Ripustan maalauksen toimiston kahvihuoneen päätyseinälle. Siinä sitä on mukava katsella kaikessa rauhassa. Mutta Axel, en näe Elinaa missään, Jens sanoi ja katseli samalla ympärilleen.

– En minäkään, ja olen siitä aika pahoillani.

– Ikävä kuulla. Elina on kyllä kertonut tilanteestanne... no, ehkä hän ilmaantuu jatkoille?

– Kutsuin toimistosi ydinväen Eliteen, sillä toivoin todella... siis että Elinakin...

Tummapukuinen mies ilmaantui viereeni.

– Anteeksi, hyvä taiteilija, firmamme olisi kiinnostunut ostamaan päätyseinällä olevan kookkaan työn. *Juditin*.

Nyökkäsin Jensille ja lähdin uuden ostajan mukaan. *Judit* oli töistäni kookkain, se hallitsi koko tilaa. Olin etukäteen aprikoinut tummasävyisten, osin lähes mustien töideni vastaanottoa, mutta huoleni olivat ehtineet jo hälvetä. Syrjäsilmillä vilkaisin pitkällä seinustalla olevaa *Elina*-nimistä maalausta. Se oli itselleni aivan erityisen tärkeä ja ilahduin, kun näin maalauksen äärellä seisovan näyttelyvieraiden tiiviin joukon.

Kahden tunnin kuluttua väki alkoi vähetä galleriasta. Olin puristellut käsiä koko illan, kiitellyt taulujeni ostajia, kertonut heille niiden aiheisiin ja maalaamiseen liittyvistä seikoista, etsinyt Kristan aina käsiini, kun hetki oli oikea. Kun viimeinen vieras poistui alati tihentyneeseen lumisateeseen, Krista tömisteli paikallaan eräänlaisen voitontanssin ja hihkui riemusta.

– Voi Luoja, Axel, mikä myynti! Toistasataa tuhatta! Olet minulle oikea kultakaivos.

Ennen kuin ehdin vastata, kylmä viima pyyhkäisi nilkkojamme. Lunta pöllähti ovesta yhtenä pyörteenä, ja Elina astui sisään. Hän riisui rauhallisesti takkinsa hupun ja karisti lumet takistaan lattialle. Sitten hän katsoi vakavana suoraan minuun, kohotti toista kulmaansa ja vilkaisi Kristaa. Krista tajusi vihjeen ja asteli gallerian takahuoneeseen. Ovella hän kääntyi ja kysäisi ystävällisesti:

– Haluatko kahvia?

Jokin voipunut häive käväisi Elinan katseessa, kun hän hymyili lempeästi ja pudisti päätään. Astelin vaimoani vastaan ja ojensin käteni tarttuakseni hänen käsiinsä, mutta hän väisti kääntämällä katseensa sivuun.

– Toivoin, että olisit tullut avajaisiin, Elina. Jens kyseli sinua myös.

– Halusin katsella nämä rauhassa, Elina sanoi ja nyökkäsi maalauksiani kohden.

– Kai tulet kuitenkin jatkoille?

Mutta Elina ei ollut kuulevinaan, vaan jatkoi omaa ajatustaan:

– Luulen, että näen nämä toisin kuin näyttelyvieraasi. Näen näissä maalauksissa asioita, joita kukaan muu kuin minä ei voi nähdä.

Nielaisin ja katselin hetken gallerian lumisohjosta kastunutta lattiaa.

– Ymmärrän, vastasin.

Elina käveli hitaasti maalaukselta toiselle, pysähteli, katseli pitkään niiden suuria tummia väripintoja, hädin tuskin erottuvia fragmentteja Roomasta. Viidessä työssä – requiem-sarjaksi nimeämässäni – olin maalannut mustan pohjan päälle ohuen lasuurin kraplakalla. Itselleni väri oli raskas muisto tapahtuneista. Olin työstänyt maalauksissa suruani ja kauhuani muutama vuosi aiemmin kokemistani Caravaggion Judit-maalauksen löytymiseen ja aitouttamiseen liittyneistä tapahtumista. Epäilin silti ettei kraplakka, sen uhkea verenpuna, avautunut kaikessa synkässä karmeudessaan galleriavieraille.

Odotin, että Elina olisi pysähtynyt nimeään kantavan maalauksen äärelle, ymmärtänyt sen viestin, pelastuksen, jonka hänen pelkkä olemassaolonsa oli tarjonnut minulle tuolloin Roomassa. Hän ohitti maalauksen kuitenkin samoin kuin muutkin, niiden nimiä lukematta.

– En halunnut katsella voittoaasi, Elina sanoi. – Sitä, kun patsastelit näiden taulujesi äärellä, selitit ostajille niistä kaikkea kaunista, mutta et sitä mitä taulujen takana oikeasti on. Hyödynsit kaikki hirveät tapahtumat osaksi taulujasi, osaksi ansioluetteloaasi. Osaksi menestystäsi. Käytit hyväksesi muiden kuolemaa.

Pudistin päätäni järkyttyneenä. Elina antoi katseensa kiertää tauluissani. Hän nyökytteli samalla hiljaa, kuin olisi ollut ajatuksissaan.

– Olet myynyt kaikki. Joka taulun kulmalla on punainen tarra. En voi kuin onnitella sinua, Axel.

Elina kumarsi liioitellun kohteliaasti, halusi loukata.

– Mutta muista, että ennen kaikkea...

Kyyneleet tulvahtivat Elinan silmiin. Hän kuitenkin kokosi itsensä, puri huultaan ja pamautti sitten suoraan:

– Että ennen kaikkea jokaisessa taulussasi myit minun selkänahkani!

Lause kajahti tyhjässä galleriassa, tuntui iskuna ja jäi kaikuun päni sisään.

– Ei Elina, ei se niin mene. Ennen kaikkea minä myin oman sieluni, kun yritin...

Mutta hän ei jäänyt kuuntelemaan minua vaan marssi suoraan päätä ovelle ja ulos. Jäin seisomaan tyhjään galleriaan. Elina oli saapunut paikalle voidakseen sanoa tuon yhden lauseen, saman, jonka olin kuullut eri muodoissa jo monta kertaa. Katselin pitkään Bulevardille. Jalankulkijoita ei enää näkynyt, lumi peitti nopeasti Elinankin jalanjäljet jalkakäytävällä, ikään kuin hän ei olisi ollutkaan täällä, vaan jatkanut haihtumistaan pois elämästäni, hävinnyt valkoiseen yöhön.

– Voi helvetti, ähkäisin ja painoin päni.

Nojasin kaksin käsin ikkunan edessä olevaan pöytään. Pöydällä oli pino töideni luetteloita ja gallerian avoin vieraskirja sekä värikkäs pieni viidakko vieraiden tuomia kukkia. Monet olivat kirjoittaneet kirjaan nimensä lisäksi jonkin ylistävän tai kannustavan lauseen. Ne tuntuivat merkitsevän Elinan sanojen rinnalla mitättömän vähän. Suljin kirjan. Raitiovaunu vailla matkustajia liukui jälleen esiin lumisateesta kuin ilmestys. Ikkunaan tiivistynyt kosteus oli alkanut valua pitkinä oikullisina vesinoroina.

Krista ilmaantui takahuoneesta kahvipannu toisessa ja kahvikuppi toisessa kädessään.

– Otatko kupillisen? hän kysyi.

– Kiitos, mielelläni.

– En voinut olla kuulematta, Axel. Olen tosi pahoillani.

Samassa muistin puhelimeni. Kaivoin sen povitaskustani ja välttääkseni vastaamasta Kristan pahoitteluun mutisin:

– Puhelimeeni tuli jokin viesti, kun toivotin vieraita...

Lauseeni jäi kesken. Vetäisin rajusti henkeä ja käteni tärähti niin, että jouduin laskemaan Kristan antaman kupin pöydälle. Kahvia läikkyy lattialle.

– Mitä nyt? Krista kysyi.

Viesti puhelimen ruudulla oli lyhyt:

Sono a Roma. Iacob – Olen Roomassa. Iacob.

En vastannut Kristalle, tuskin edes kuulin kysymystä. Käteni vapisi järkytyksestä, kun avasin ensimmäisen viestin jatkona tulleen toisen viestin:

Pittura da Roma, posizione attuale sconosciuta. – Maalaus lähtöisin Roomasta, nykysijainti tuntematon.

– Sano nyt ihmeessä mistä on kyse, Axel! Olet kuin aaveen nähnyt.

Epämiellyttävän nahkea ja kylmä hiki hulvahti iholleni. Katsoin neuvottomana Kristaa. Hän vetäisi minulle tuolin.

– Istu alas, mies.

Istahdin hänen tarjoamalleen tuolille. Nojauduin selkänjojaa vasten ja vedin henkeä. Odotin hetken, että hengitykseni tasaantui, ja sanoin sitten Kristalle:

– Viesti on kuolleelta mieheltä... tai, no, eihän hän voi olla... luulin vain silloin Pyreneillä, verenhukka oli melkoinen...

– Menee vähän sekavaksi, Axel, onko kaikki hyvin? Haluatko, että soitan ambulanssin?

– Älähän nyt, Krista.

Tuijotin Bulevardille avautuvaa näkymää. Vuosien takaiset tapahtumat nousivat pintaan. Elinan lausumat sanat ennen kuin hän oli poistunut galleriasta tuntuivat nekin yhtäkkiä entistä syyttävämiltä. Ne liittyivät kuolleeksi luulemaani mieheen.

– Elina ei uskonut vastaustani, Krista. Että myin sieluni. Kukaan ei voi tietää mitä se tarkoittaa.

Krista korjasi valkosankaisten silmälasiansa asentoa neuvottomana.

- Ei varmaankaan. En pysty edes kuvittelemaan, hän sanoi.
- Eikä kukaan ymmärtänyt mitä tarkoitin puheessani viittauksella Caravaggioon.
- No, minä ainakin ajattelin teostesi tummuutta ja Elinanimisen maalauksen leimuavaa valoa...
- Minä puolestani ajattelen kuolleita. Kaikkia heitä, jotka requiem-sarjassani ovat mustan pohjan päällä verenpunaisena kraplakkalasuurina.
- Axel, juttusi eivät kuulosta nyt oikein hyviltä, jospa kuitenkin soitan...
- Pyyhkäisin kasvojani, järkytyksen nostattama kylmä hiki ei laskenut.
- Elina näki kaksi viimeistä, Pyreneillä. Kuinka tämän tekstiviestin lähettäjää ammuttiin ja hän menehtyi. Mutta nyt kertaalleen kuollut mies lähettää tekstiviestejä minulle.
- Herra Jumala, Axel, mitä sinä oikein puhut?
- Hänen on täytynyt selvitä hengissä kaikesta huolimatta. Minä en vain tiennyt sitä. Tiedätkö, Krista, hän pelasti minut sokeutamiselta ja samalla koko elämäni. Ja olen aivan varma, että hän pelasti myös Elinan hengen.
- Eikö se ole pelkästään hyvä asia, että hän on hengissä, Krista aloitti kuin tunnustellen, hän yritti peitellä hätäntymistään ja katsoi varovaisesti minuun.
- En tiedä mitä ajatella, Krista. Olen hänelle velkaa niin paljosta.
- Pudistin päätäni kerran, sitten vielä uudestaan. Suutani kuivasi, tuntui, että kieli tarttui kitalakeen.
- Odota hetki, Krista sanoi ja hävisi takahuoneeseen. – Tässä, juo tämä, hän sanoi, kun palasi. – Pahoittelen, minulla ei ollut konjakkilasia, mutta aine on aitoa.
- Maistoin konjakkia, ensin vähän ja sitten reilusti niin, että miellyttävä polte levisi kitalakeen.
- Ihan sen vuoksi, että tässä on vielä kaikenlaista, Krista sanoi.

- Mitä tarkoitat?
- Etkö muista, että olen varannut pöydät Eliteen? Kai sinä olet kunnossa? Jaksat lähteä jatkoille? Olisi katastrofi jos...
- Jaksan, jaksan, tietysti, mutisin ja ajattelin, että liikemies vaikkei seinät kaatuisivat ympäriltä.
- Vilkaisin Kristaa ja luin hänelle sitten ääneen puhelimeni näytöltä Iacobin viestin:
 - *Maalaus lähtöisin Roomasta, nyky sijainti tuntematon.*
 - Mikä maalaus? Mitä ihmettä tämä kertaalleen kuollut mies tarkoittaa? Krista ihmetteli.
 - Caravaggiota. Hän tarkoittaa, että on saanut tiedon jostain ennen tuntemattomasta Caravaggion maalauksesta.

2.

– Sanon alkajaisiksi ihan suoraan, että en luota teihin tippaakaan.

Komisario Selkämä, oikeastaan vanha tuttu, mulkoili minua pahansuovasti. Kun en vastannut mitään, hän nojautui pöytänsä takaa kyynärpäänsä varassa lähemmäs, irvisti hymyntapaisen nostamalla ylähuultaan toispuoleisesti, kuin susi hampaansa paljastaessaan, ja virkkoi:

– Oikeastaan voisin nostaa syytteen teitä vastaan. Te valeheltitte. Johditte tarkoituksellisesti viranomaista harhaan. Se on rikos.

Hän asettautui takaisin tuoliinsa.

– Kaiken sen muun lisäksi minkä saitte aikaan, hän lisäsi.

Istuimme Selkämän toimistossa. Arvuuttelin mielessäni mistä syystä minut oli kutsuttu Pasilan poliisitalolle. En keksinyt syytä, ellei kyse ollut sitten vanhoista synneistäni, joihin Selkämä viittasi. Olin varma, ettei kutsu kuitenkaan liittynyt benediktiinisääntökunnan jäsenen, pater Iacobin, minulle lähettämiin kahteen tekstiviestiin. Olin yrittänyt saada yhteyttä Iacobiin ja soittanut numeroon, josta viestit oli lähetetty, mutta tuloksetta. Olin lopulta päätellyt, että todennäköisesti Iacob oli vain innostunut jostain Caravaggioksi luulemastaan maalauksesta, mutta todennut sitten innostuksensa turhaksi.

Näyttelyssä kokemani järkytys oli sekin vähitellen laantunut, olin huljutellut sitä päästäni perusteellisesti jo näyttelyn jatkoilla Elitessä. Vaikka lopulta minun oli ollut pakko tunnustaa itselleni,

että yritin vain hälventää tappiotani Elinan suhteen; Jensin arkkitehtitoimiston koko muu ydinjoukko oli ollut paikalla.

– Kaksihan niitä oli? Selkämä herätti minut ajatuksistani.

– Kaksi?

– Niin, Suomen kansalaista. Ajasta ikuisuuteen toimitettua.

– Lisäksi kaksi Italian kansalaista, sanoin. – Kuusi vuotta sitten.

Selkämä kohotti toista kulmaansa ja katsoi minua mietteliäänä.

– Siis neljä, hän totesi kuivasti ja korjasi asentoaan tuolissa.

– Poliisin tehtävä ei ole moralisoida, mutta totean silti, että saldohan on kammottava.

Suomen ja Italian poliisilaitokset olivat yhteistyössä setvineet Michelangelo Merisi da Caravaggion Judit-maalaukseen liittyvää jälkipyykkiä, maalauksen mystistä löytymistä, aitoutusta ja päätymistä viimein ranskalaiseen huutokauppaan Toulousessa. Ja ikään kuin siinä setvinnässä ei olisi ollut tarpeeksi, Italian oikeuslaitos oli aloittanut tutkinnan espanjalaisen benediktiinisääntökunnan toimista ja osuudesta asiassa. Lopulta he olivat pyytäneet jopa nivaskan maalausta koskevia lausuntoja Pariisiin Louvresta; Caravaggion maalaus oli ollut siellä tutkittavana kolme vuotta löytymisensä jälkeen.

Olin ollut osallisena tutkimusten monihaarisessa pyörteessä, eräänlaisena avaintodistajana. Ongelmana oli rikosnimikkeiden runsaus ja se, että tapahtumat jakautuivat Suomen, Italian, Ranskan ja Espanjan valtioiden alueelle. Ranskan Toulousessa oli aiottu pitää kesäkuussa 2019 huutokauppa ja sen piti olla eräänlainen päätös tapahtumille. Tai niin kuvittelin. Tarkoitus oli ollut myydä hyvän ystäväni, professori Riitta Sarasteen Villa Lantessa tekemä löytö, 400 vuotta kadoksissa ollut Caravaggion maalaus *Judit leikkaa Holoferneen pään irti*.

Välistäväto ennen huutokauppaa oli ollut häikäilemätön, ja se oli kohahduttanut paitsi taidemaailmaa, myös kansainvälisiä sijoittajapiirejä. Caravaggion maalaus oli myyty vain kaksi päivää ennen aiottua huutokauppaa. Muutama japanilainen suursijoittaja

oli kuulemani mukaan ottanut yhteyttä Ranskan kulttuuriministeriin ja vaatinut huutokaupassa tapahtuneen ”ennen näkemättömän julkean petoksen” selvittämistä ja maalauksen palauttamista uudestaan myyntiin.

Niin ei tapahtunut.

Myyntiä verhosi salamyhkäisyys: tuntematon ostaja oli kaikesta päätellen maksanut maalauksesta vähintään ennakoon arvioidun pohjahinnan 150 miljoonaa euroa ja sen lisäksi todennäköisesti runsaan voitelurahan huutokauppahuoneelle etuosto-oikeudesta. Lopullinen summa pysyi yhtä salassa kuin ostajan henkilöllisyys. Huhuttiin ainoastaan taidepiirejä lähellä olevasta amerikkalais-ostajasta, maalauksen lopullisesta myyntihinnasta ei hiiskuttu senkään vertaa.

Toivoiko poliisi saavansa lisätietoa Judit-vyyhdistä ja puolilaittomasti peruuntuneesta huutokaupasta? Oliko siinä kenties syy, että istuin nyt Pasilassa – ettei tapaus ollutkaan loppuun käsitelty? Poliisi halusi selvittää sen, mikä pysytteli yhä näkymättömissä. Sen minkä minä tiesin tai minun luultiin tietävän.

– Pelastitte vaimonne hengen aitouttamalla sen Caravaggio-maalauksen, Selkämä virkkoi tuoliinsa painautuneena, minua yhä mietteliäästi vilkuillen.

Nyökkäsin.

– Vaimoni hengen pelastaminen määrätti kaikki tekoni. Ensitapaamisestamme lähtien.

Viimeiset kaksi sanaani saivat Selkämän ryhdistäytymään tuolissaan.

– Niinhän se taisi olla. Ja sepä onkin, taidemaalari Wallas, ainoa syy, ettei sitä syytettä teitä vastaan aikoinaan nostettu. Se, että saitte pelastettua panttivankina olleen vaimonne.

Selkämä katseli ikkunasta, naputteli pöytää jostain sormiinsa osuneen kynän päällä. Hänen sanoissaan häivähti kauna. Syys-täkin. Olin pettänyt hänen luottamuksensa, turvautunut väärään alibiin ja lopulta matkustanut Roomaan vastoin hänen

määräystään löytääkseni kadonneen puolisoni. Selkämä rykäisi ennen kuin jatkoi:

– Tiedän nuo tapahtumat pääpiirteissään. Tiedän osuutenne niissä, mutta joiltain osin kuva on reunoiltaan hämärä.

Selkämä huomasi, kun hieraisin kynnärvarttani. Sitä särki aina välillä kuuden vuoden takaisia tapahtumia muistelllessani.

– Olette loukannut kätenne?

– Vanha vamma. Vaivaa silloin tällöin.

– Niinhän niillä on tapana. Iän myötä muistavat olemassaolonsa.

Selkämä kohottaui pöytänsä takaa ja kurotti ottamaan hyllystä papereita pursuavan kansion. Hän avasi sen ja selasi papereita.

– Aloitetaan helpoimmasta. Nämä identiteettivargaat, niin sanotut Vatikaanin pankkiirit, keitä he olivat?

Pidin kysymystä turhana. Nyökkäsin Selkämän pitelemään kansioon.

– Heidän osuutensa on varmasti mainittu tuossa kansiossa.

– Niin on. Mutta sitä en teiltä kysynyt. Ehdotan toista lähestymistapaa kun vastaatte minulle.

En pitänyt Selkämän yhtäkkisestä kuohahduksesta, eikä se jäänyt häneltä huomaamatta.

– He olivat pelkkiä picciottoja, alemman tason toimijoita.

– Varmaankin arvaatte, että minua kiinnostaa näitä picciottoja enemmän heidän harmaat eminenssinsä. Toimeksiantajansa.

– Maalauksesta riiteli kaksi sukuhaaraa.

– Molempain Sisiliain kuningaskunnan edustajat?

– Niin. Kumpikin sukuhaara katsoi maalauksen kuuluvan itselleen. Mutta oli siinä muutakin.

– Ja mitä se muu mahtoi olla?

– Kyse oli myös valtataistelusta.

– Niinpä tietenkin... En edes tiennyt, että näillä viralta panuilla kuningassuvuilla olisi todellista valtaa.

– Kyllä heillä valtaa on, tosin aivan omanlaistaan ja omanimistään.

Selkämä ymmärsi mitä tarkoitin. Hän tuijotti tiiviisti minuun, mutta painoi sitten katseensa pöydällä lepäävään kansioon ja pitkän hiljaisuuden jälkeen sanoi:

– Kuulkaahan Wallas, tässä jumalattomassa paperiröykkiössä esiintyy näistä suvuista puhuttaessa sana perhe. Mitä ajatuksia se herättää teissä?

– Sanalla määritetään Molempain Sisiliain kuningaskunnan luonnetta ja toimintamalleja. Heidän omanlaista valtaansa.

Selkämä kohotti toista kulmakarvaansa.

– Mutta mitään nimiä ette kuitenkaan kerro? hän tivasi kyllästyneen oloisesti, kuin arvaten vastaukseni. – Olisi teidän omakin etunne, että minä tiedän nimet. Kahden perheen valtataistelu on luku sinänsä. Tai taistelu tästä vallan symbolista, maalauksesta. Puhutaan myös rahanpesusta. Eivät ne pojat periaatteiltaan niin kovin aatelisia ole. Päinvastoin.

– Olen kertonut kaiken minkä voin.

– Ymmärrän vastauksenne niin, että olette kertonut todellakin kaiken minkä voitte, mutta ette kaikkea minkä tiedätte.

– Kuvio aukesi vähitellen. Näiden perheiden tavoitteet, samoin kuin ymmärrykseni vaarasta. Se sai minut varuilleni, mutta ei muuttanut miksikään itse asiaa. Halusin Elinan takaisin hengissä, sanoin.

– Olenko oikeassa olettaessani, että jouduitte tekemään sopimuksia tai sitoumuksia saadaksenne vaimonne takaisin?

Kysymys osui.

– Jouduin antamaan valahtoisen lupauksen, tai itse asiassa useita. Ne ovat yhä sitovia, enkä voi rikkoa tai paljastaa niitä. Ne liittyvät merkittäviin taidemaailman kysymyksiin, jotka ovat yhä ajankohtaisia ja selvittämättömiä.

– Arvelinkin, että jotain te piilottelette. Tiedätte vastauksia näihin, kuten sanotte, selvittämättömiin asioihin, Selkämä totesi.

Katsoin tyynesti Selkämän odottaviin kasvoihin. Hänen täytyi tietää mitä italian kielen sana *omertà*, vaikenemisen laki, tarkoitti.

– Penni ei taida riittää ajatusten hinnaksi?

En vastannut. Mutta seuraavalla lauseellaan Selkämä yllätti minut:

– Montserratin luostari oli lähettänyt oman edusmiehensä tutkimaan Italiaan jäänyttä muinoin Espanjalle kuulunutta omaisuutta. Kuulostaako tutulta?

– Pater Jacob, benediktiin. Kyllä, tuttu mies. Ja yhä hengissä.

– Benediktiini vaikuttaa olleen toimen mies. Sanan varsinaisessa merkityksessä.

– Hengenheimieheksi hän on kovapintainen peluri.

– Peluri. Sepä oiva ilmaus. Kenen puolella?

– Fra Jacob pelasi kolmeen suuntaan. Sääntökuntansa nimissä hän oli lojaali Espanjan kruunulle. Lojaaliutta tuki taitavasti toteutettu yhteistyö Molempain Sisiliain kuningaskunnan toisen sukuhaaran kanssa.

– Entä kolmas taho?

– Kolmas taho olin minä.

– Kuinka niin?

– Benediktiini kävi kauppaa kyvylläni tunnistaa aito Caravaggio. Ja viime kädessä taidoillani restauroida saman miehen vaurioitunut maalaus.

Selkämä nojautui taaksepäin ja hieroi leukaansa.

– Aika erikoista toimintaa joltain hengenheimieltä. Puolirikollista, sanoisin. Mutta teille pelikenttä, pelaajat ja pelisuunnat tuntuvat olevan hyvin selvillä.

– Siitä huolimatta Espanjan kruunu kuitenkin menetti Juditmaalauksen, huomautin.

– Aivan. Mutta eivät sitä saaneet myöskään nämä kahden sukuhaaran edusmiehet. Maalaus jäi teille.

– Niin jäi. Ja me, puolisoni ja minä, halusimme vain päästä siitä eroon niin nopeasti kuin mahdollista. Olimme takaa-ajettuja, henkipattoja.

– Ja niin jätitte Caravaggion toulouselaisen maalaistalon ulla-
kolle, josta se myöhemmin löytyi.

Selkämä teki sormillaan lainausmerkit ilmaan sanan löytyi
kohdalla. Sitten hän jatkoi kuivan asiallisesti:

– Teos päättyi melko erikoisella tavalla kauttanne julkiseen
myyntiin. Joka sekin muuttui yllättäen yksityiseksi. Eikö siinä
vähän liian moni jäänyt nuoleskelemaan näppejään? Sanoitte,
että nämä sukuhaarat taistelivat tosissaan Judit-maalauksesta.
Siitä on mahdollisesti jäänyt osapuolille kaunaa.

Selkämä oli oikeassa. Ajattelin Palazzo Madaman suurta Judi-
tin aitoutta koskenutta kokousta ja sitä seurannutta Elinan
vapautumista panttivankeudesta. Kaikki oli huipentunut raa-
kaan yhteenottoon Pyreneillä.

Henkäyksenkevyt huimauksen aalto hipaisi tajuntaani.

Selkämä otti hyllystä uuden paperinipun, aiempaa kansiota
huomattavasti ohuemman.

– Ystävänne Iacob, kuten hän itsensä esittelee, arveli, että
teillä kaiken edellä mainitun lisäksi on terävä ja oivaltava näkö-
kyky. Näette muutakin kuin maalausten aitouden.

– Iacob? Missä papereissa hän niin sanoo?

– Sääntökuntansa lähettämässä papereissa.

– En tiedä mitään sellaisista papereista. Ja Iacobin arvio taisi
mennä vähän yläkanttiin. Mutta mikäli häntä tunnen, arviolla
on kyllä tarkoituksensa.

Komisario naurahti, ensimmäisen kerran koko tapaami-
semme aikana. Kyse oli sittenkin jostain muusta kuin Judit-
maalauksesta, ajattelin.

– Minkä vuoksi minut oikeastaan pyydettiin tänne... kuu-
lusteltavaksi?

– Näen kyllä, että tapaamisemme mietityttää teitä aika
tavalla, mutta sovitaanko niin, Wallas, että minä vain esitän
kysymyksiä. En siis kuulustele. Sellaiseen ei ole tarvetta. Me
keskustelemme.

Viimeiset sanat tulivat korostetun rauhallisesti. Sitten hän vilkaisu papereidensa yli ja kysymys putosi arkipäiväisen viattomasti:

- Mitä teille sanoo sanapari Orjantappurakruunajaiset?

Aavistin mistä oli kyse ja ihoni karahti kananlihalle.

3.

Selkämä katseli papereitaan, siirteli niitä vaitonaisena, odotti. Lopulta hän kysyi:

– Nimikö ei sano mitään? Orjantappurakruunajaiset?

– Kyllä, paljonkin. Se on loistokas työ, yksi Caravaggion parhaista. Roomalaispankkiiri ja mesenaatti Vincenzo Giustiniani tilasi kyseisen maalauksen Caravaggiolta. Maalauksen sommittelu on uskomattoman dynaaminen ja moderni, Kristuksen...

Komisario kohotti kättään hillitäkseen intoani.

– Aivan, aivan, mutta maalaushan on ilmeisesti kadoksissa?

– Mitä?!

– No, niin näissä papereissa...

– Varastettu vai? Sehän on Wienin Kunsthistorisches Museumin vartioiduiimpia aarteita.

Selkämä rypisti otsaansa ja selasi papereita.

– Puhummekohan me nyt samasta työstä? Tämä tappuramaalaus on ollut sääntökunnan tiedotteen mukaan kadoksissa neljäsataa vuotta. Ei näissä papereissa mainita mitään Wienin museosta. Oletteko aivan varma, että Wienin museossa on sen niminen työ?

Kaivoin puhelimeni esille ja selasin esiin Caravaggio.com-sivuston. Kuvien lataaminen kesti hetken, mutta lopulta löysin etsimäni. Ojensin puhelimen Selkämälle.

– Siinä. *Incoronazione di spine* – Orjantappurakruunajaiset. Maurizio Marinin mukaan teos on maalattu todennäköisesti Roomassa vuonna 1601 tai 1602, ehkä 1606 tai sitten Napolissa vuonna 1607, sen jälkeen kun Caravaggio oli paennut sinne murhatyönsä

jälkeen. Hinks puolestaan puhuu vuodesta 1609 ja väittää työtä kopioksi, mutta väite kumottiin vuonna 1975, kun...

Selkämä vilkaksi minua nopeasti mainitessani Caravaggion murhatyön, otti puhelimeni, katsoi sitten tarkkaan kuvaa maalauksesta, suurensi sitä etusormella ja peukalolla vetämällä. Näin, että hänen otsalleen ilmaantui pystysuora ryppy.

– Miehet painavat oikein voimalla orjantappurakruunua Kristuksen päähän, hän sanoi.

– Orjantappura on hirveä kasvi. Olen joskus pidellyt sitä käsisäni. Yhteen kertaan se pitely jäi.

Komisario nosti katseensa hämmentyneenä, tajusi sitten ilmeensä, ojensi kännykän takaisin minulle ja yritti tavoitella arkista sävyä:

– Onhan siinä Kristuksella kestämistä kerrakseen.

– Iacob tarkoittaa varmasti jotain muuta maalausta, vastasin. – Olisikohan kyseessä Toscanan Pratossa oleva maalauksen ensimmäinen versio?

Selkämä tuijotti sanattomana, virkkoi sitten hitaasti:

– Niitäkö on kaksi?

– Itse asiassa kolme. Tosin kolmas maalaus on eriniminen, vaikka senkin aihe liittyy Kristuksen viimeisiin hetkiin. Nimi on viittaus Johanneksen evankeliumin yhdeksännentoista luvun jakeeseen viisi, Pontius Pilatuksen sanoihin: *Ecce homo* – Katso ihmistä.

– Mutta nämä kaksi ovat samannimisiä?

– Kyllä, ja molempia pidetään nykyään aitoina Caravaggion töinä. Tietääkseni kumpikaan ei ole kadoksissa, sanoin.

– Tuota, minä kun en tunne näitä...

– Wienin maalauksesta tiedetään, että Itävallan lähettiläs, paroni Ludwig von Lebzelter osti sen Roomassa vuonna 1809, mutta sai tuotua maalauksen Wieniin vasta seitsemän vuotta myöhemmin. Sen aitous ja proveniensi ovat varmat.

Selkämä tuijotti minua jälleen epäuskoisena.